

УДК 373.3:37.011.31

ЗБАГАЧЕННЯ ДОСВІДУ ТВОРЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

доктор педагогічних наук, професор, Пріма Р. М.

Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк,
Україна

У статті проілюстровано функційну зорієнтованість проектних технологій, технологічних прийомів «Карта особистісного росту» студента, «Портфоліо (портфель) на активізацію професійної мобільності, збагачення досвіду творчої педагогічної діяльності майбутнього вчителя початкових класів.

Ключові слова: активізація, майбутній учитель початкових класів, науково-дослідницька діяльність, портфоліо, проект, професійна мобільність, технологія.

Doctor of Pedagogic Sciences, Professor, Prima R. An enriching experience of creative pedagogical activity as means of enhancing professional mobility of students / Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, Ukraine

The functional orientation of projects, manufacturing methods "Map of the personal growth" of the student, "Portfolio" that activate the professional mobility, the enrichment of creative experience of pedagogical activity of future teacher of initial classes are illustrated in the article.

Key words: activation, the future teacher of initial classes, research, portfolio, project, professional mobility, technology.

Вступ. Реалії сьогодення об'єктивно зумовлюють зростання вимог до фахівця-професіонала, конкурентноспроможного, з гнучким розумом, із швидкою реакцією на все нове, з виразно розвинутими потребами

подальшого пізнання і самостійних дій, мобільного як у засвоєнні інформації, так і у власній професійній діяльності. Відтак, посилюється увага до професійно-практичної підготовки майбутнього педагога, досягнення якісно нового рівня його мобільності.

Аналіз досліджень (Амірова Л. [1], Ігошев Б. [2], Кузьмінський А. та ін.) засвідчує, що інтерес до означеної проблеми зростає у зв'язку із радикальними змінами в освіті, пов'язаними зі створенням єдиного освітнього простору як умови і першопричини підготовки мобільного фахівця європейського рівня.

Акцентується на тому, що для формування професійної мобільності майбутнього фахівця потрібна така організація навчального процесу у ВНЗ, за якої головним є не передача знань, а закріплення механізмів їх цільового пошуку, вміння трансформувати різнопланову навчальну інформацію на вирішення практичних завдань. Такими можливостями володіє науково-дослідницька діяльність студентів, оскільки, з одного боку, вона вирізняється всіма якостями навчально-пізнавальної роботи (передбачає вивчення певного об'єкта педагогічної дійсності у процесі розв'язання пізнавального завдання, насамперед, проблемного характеру); з іншого – носить ознаки творчої діяльності, актуалізує креативні можливості особистості в аспекті вироблення власного «бачення» шляхів розв'язання проблеми [3], адже саме проблемність мобілізує творчий пошук особистості. При цьому саме проектне навчання заохочує та посилює усвідомлене навчання студентів, розширює сферу суб'єктності у процесі самовизначення, творчості й конкретної участі щодо самостійного конструювання своїх знань, розвитку критичного і творчого мислення.

Мета статті: проаналізувати й обґрунтувати функційні можливості проектних технологій, технологічних прийомів «Карта особистісного росту» студента, «Портфоліо (портфель) як засобів активізації професійної

мобільності, збагачення досвіду творчої педагогічної діяльності майбутнього вчителя початкових класів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів. Зауважимо, як засіб активізації професійної мобільності студентів і водночас збагачення досвіду їхньої творчої педагогічної діяльності, на нашу думку, слід використовувати проектні технології (метод проектів), доцільність застосування яких зумовлена спонукуючою студентів виявляти здатність

- до осмислення професійно-педагогічної діяльності з позицій ціннісного підходу;
- до цілевизначення, орієнтованого на значущі результати;
- до саморганізації і самоосвіти;
- до синтезування, інтеграції й узагальнення інформації з різних джерел;
- бачити проблему, робити вибір та приймати рішення.

Ми виходимо з того, що долучення до системи фахової підготовки студентів «ресурсу» творчості дозволяє активізувати творчий потенціал як фундаментальну якість особистості і через нього комплексно, природньо і послідовно здійснювати досліджуваний процес, створюючи простір для вільного самовираження особистості, становлення індивідуальних схильностей та інтересів майбутніх учителів початкових класів.

Творче навчання сприяє вихованню та розвитку всіх суб'єктів навчального процесу. Студенти при виконанні проектів освоюють алгоритм творчої діяльності, вчать самостійно шукати й аналізувати інформацію, інтегрувати й застосовувати отримані раніше і набуті нові знання й уміння.

Розробка проекту кожним студентом передбачає їх послідовні, поетапні дії під керівництвом викладача:

- ✓ «занурення» у проблему (вибір та усвідомлення проблеми);

- ✓ збір і обробка інформації;
- ✓ розробка власного варіанту розв'язання проблеми: актуальність і важливість означеної проблеми, аналіз різноманітної інформації, програма дій, розробка варіанту реалізації своєї програми);
- ✓ реалізація плану дій (проекту), аргументація власної особистісно-професійної позиції;
- ✓ підготовка до захисту проекту (поділ на підгрупи): розробка презентації, оформлення портфолію, підготовка стендового захисту тощо;
- ✓ презентація проекту;
- ✓ рефлексія (самоаналіз та самооцінка виконаної роботи, свої враження).

Означена технологія характеризується високою комунікативністю, передбачає вираження студентами власних думок, почуттів, активне включення у реальну професійно-педагогічну діяльність, прийняття особистої відповідальності у ситуаціях вибору тощо, що дозволяє розглядати її також як інструментарій створення «ситуацій успіху» у навчанні студентів. Зауважимо, використання проектного завдання можливе на різних етапах вивчення предметної теми чи елективного курсу, а саме: на початку – як спосіб створення проблемної ситуації; на етапі застосування вивченого теоретичного матеріалу при розв'язанні практичних завдань (вправи-тренінги); як творча робота, що зараховується в особисте портфолію для накопичувальної рейтингової оцінки.

І що найголовніше, метод проектування сприяє виникненню такої взаємодії студентів між собою та викладачем, за якої не тільки досягається запланований результат, але й відбувається розвиток внутрішнього світу майбутнього вчителя, що відбивається у їхніх думках і почуттях, у глибині вольових зусиль особистості. Атмосфера творчості створюється при цьому шляхом:

- ✓ виконання «закону гуманності»: сприймати не тільки себе, але й інших як особистість (Я = Я);
- ✓ виконання «закону саморозвитку»: прагнути до постійного самоудосконалення (я = Я);
- ✓ виконання «закону діалогічності та співдружності» (я поруч із іншими і ми разом вирішуємо всі проблеми).

За такого підходу творча педагогічна діяльність розглядається нами як педагогічний ресурс щодо технологічного забезпечення активізації професійної мобільності студентів в освітньому процесі ВНЗ, що виявляється у таких технологічних прийомах, як: «Карта особистісного росту» студента, «Портфоліо (портфель) досягнень » тощо.

Карта особистісного росту

Компоненти :

- власні досягнення (позитивне в кожному студентові);
- індивідуальні проблеми (найбільші труднощі);
- особистісно-професійні перспективи (шляхи саморозвитку).

Основні параметри :

- 1) Наявність професійних цілей і планів: їх спрямованість, характер, структурованість, чіткість, оперативність щодо досягнення.
- 2) Сформованість педагогічної рефлексії.
- 3) Оцінювання ролі едукативного (освітнього) середовища неперервної професійної підготовки в особистісно-професійному розвитку та самовизначенні майбутнього вчителя.

«Карта особистісного росту» запроваджується на першому курсі як індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) відповідно до програми дисципліни «Вступ до спеціальності» виконується протягом семестру і дозволяє відстежити динаміку якісних особистісних змін студента як результат самоаналізу і самооцінювання своїх достоїнств, проблем, труднощів. Це допомагає майбутнім педагогам рухатися вперед у своєму

особистісно-професійному розвитку, відшліфовуючи у подальшому педагогічну майстерність, набуваючи досвіду професійно мобільної поведінки.

При вивченні, наприклад, таких навчальних дисциплін, як «Методика виховної роботи», «Педагогіка початкової школи», «Основи педагогічної майстерності», «Інтерактивні технології навчання», «Методика викладання педагогіки», «Професійно-педагогічний тренінг» можна запропонувати студентам підготувати «Портфолію (Портфель своїх досягнень)». У широкому значенні портфолію – це спосіб фіксування, накопичення й оцінки індивідуальних творчих досягнень студента. Поширена думка [4], що він належить до аутентичних індивідуалізованих оцінок та орієнтований на процес не тільки оцінювання, але й самооцінювання, оскільки надає допомогу майбутнім учителям у розвитку їх здібностей аналізувати власну діяльність, зіставляти її із загальноприйнятими стандартами і на основі цього самовдосконалюватися, тобто вибудовувати траєкторію власного професійного саморозвитку. У нашій інтерпретації – це своєрідне дос'є (справа), комплект документів, самостійних робіт студента, що розробляється спільно з викладачем та передбачає: індивідуальні завдання студенту щодо відбору матеріалу; параметри і критерії їх оцінки; анкети для експертизи після презентації зібраних матеріалів з метою об'єктивного оцінювання представленого, що дозволяє відстежити творче особистісно-професійне зростання майбутнього вчителя.

Ми розглядаємо портфолію як сукупність індивідуальних навчальних досягнень студента за педагогічної підтримки педагога.

Перш ніж розпочати збирання портфолію, а у подальшому й практично його використовувати, слід залучити студентів до визначення мети цієї роботи, технології її реалізації у контексті професійного самовизначення, самовдосконалення, формування успішної, мобільної особистості майбутнього вчителя початкових класів.

Означена технологія «спрацьовує» таким чином: студент за власним вибором чи завданням викладача відбирає у своє «досьє» матеріали, виконані ним самостійно на практичному занятті (контрольні роботи, тести), навчально-дослідницькій роботі (проекти, реферати, доповіді тощо). Відбір може здійснюватися або за одним навчальним предметом, або за різними протягом навчального року (семестру) чи протягом усіх 4-5-ти років навчання (наприклад, це можуть бути творчі письмові роботи чи проекти). Головне у цій роботі – самооцінка студента, причому у вигляді роздумів, аргументації своєї позиції, її обґрунтування.

Акцентуємо, що портфоліо як освітній продукт і своєрідна технологія контролю результату підготовки фахівця значною мірою націлене на виявлення таких показників: об'єктивно наявного рівня володіння вміннями та навичками, труднощів щодо засвоєння навчального матеріалу, мотивів учіння, пізнавальних інтересів, рівня розумової діяльності, критичного ставлення до навчальної діяльності тощо. Але найголовніше – це сприяє «опредмеченню» компетенцій у галузі самоорганізації та самооцінки, тобто вміння аналізувати, узагальнювати, систематизувати, де «внутрішнім механізмом» аутентичного оцінювання виступає рефлексія власної освітньої траєкторії, навчальної діяльності, академічних та особистісних досягнень студента.

Погоджуючись із думкою Є. Мегем [5], відзначимо, що практичним орієнтиром для викладача під час формування рефлексивних умінь

майбутніх фахівців початкової освіти є врахування таких

взаємопов'язаних видів рефлексії :

- предметна рефлексія (що я роблю?) – усвідомлення змісту діяльності;
- процесуальна рефлексія (як я роблю?) – усвідомлення себе у процесі діяльності;

- ціннісна рефлексія (для чого я роблю?) – виявлення власного ставлення до зробленого, що є особливо важливим в особистісно орієнтованому контексті формування мобільного вчителя.

Звертаємо увагу на те, що в ході рефлексії відбувається подвійне, ніби дзеркальне, взаємовідображення студентами один одного (я – у власних очах, я – в очах іншого), результатом чого стає розуміння кожним того, ким він є насправді. При цьому майбутній учитель має знайти відповіді на такі запитання: що я думаю про свою майбутню професійну діяльність?; що я думаю про дітей, як я їх сприймаю?; мої індивідуальні особливості (особистісні, емоційні, когнітивні), як вони проявляються у діяльності; як я сприймаю себе у професії тощо.

Із таких позицій цілком правомірно розглядати портфоліо альтернативним щодо традиційних форм способом оцінювання, що дозволяє вирішити такі завдання :

- відстежити динаміку особистісно-професійного становлення кожного студента;

- об'єктивно схарактеризувати готовність кожного студента до вияву мобільності у професійно-педагогічній діяльності;

- забезпечити формування у майбутнього вчителя школи першого ступеня умінь самопроекування професійного становлення на основі адекватного сприйняття і оцінки своїх достоїнств і недоліків;

- надати кваліфіковану допомогу у виборі напрямків саморозвитку, активізації особистісних сил і здібностей студента, вибудові власної траєкторії досягнення мети – формування професійно мобільного вчителя початкових класів;

- оцінити індивідуальні освітні, професійні та особистісні досягнення студента [6, с.311].

Принагідно зазначимо, що для студентів випускних курсів портфоліо поглиблює уявлення про майбутнього спеціаліста, визначає його освітній

рейтинг при підведенні підсумків навчальної, науково-дослідницької діяльності, при працевлаштуванні, а для магістрів – отримання рекомендації щодо вступу до аспірантури.

Результати дослідження, виконаного у межах портфолію, можуть бути представлені у змісті курсових, дипломних (магістерських) робіт, оскільки накопичені матеріали підтверджують дидактичну потужність розробленої майбутнім учителем початкових класів оптимальної системи педагогічних заходів аргументацію його власної професійної позиції.

Висновки. Таким чином, науковий пошук, до якого долучаються студенти, не лише мобілізує, але й формує впевненість у власних силах, організованість, зібраність, дисциплінованість, відповідальність, водночас, створює умови для роботи за самостійно розробленими алгоритмами. Означені якості є провідними для професійно мобільного педагога, засвідчуючи його особистісно-професійне зростання. Це переконливо доводить, що творча педагогічна діяльність студентів, збагачена проектними технологіями, технологічними прийомами педагогіки успіху («Карта особистісного росту», «Портфолію») є не тільки чинником позитивного впливу, але й педагогічним ресурсом активізації професійної мобільності, джерелом практико орієнтованого навчання майбутнього вчителя початкових класів.

Література:

1. *Амирова Л. А. Развитие профессиональной мобильности педагога в пространстве его личностной самореализации / Л. А. Амирова. – Уфа: Восточный университет, 2006. – 460с.*
2. *Игошев Б. М. Организационно-педагогическая система подготовки профессионально мобильных специалистов в педагогическом университете / Б. М. Игошев. – М.: ВЛАДОС, 2008. – 201с.*

3. *Князян М. О. Самостійно-дослідницька діяльність майбутніх учителів іноземних мов: монографія / Маріанна Олексіївна Князян.– Ізмаїл: Сміл, 2006.– 242с.*
4. *Мегем Є. І. Рефлексія в особистісно орієнтованій проектно-технологічній підготовці – спосіб саморегуляції студентів / Є. І. Мегем // Вісник Глухівського державного пед.унів.-ту. Серія: педагогічні науки.– Вип.8.– Глухів: ГДПУ.– 2006.– С. 34–38 (276с.).*
5. *Зеленко Н. Портфоліо будучого педагога / Н. В. Зеленко, А. Г. Могилевская // Стандарти и мониторинг в образовании. – 2009. – №1. – С. 61 – 63.*
6. *Пріма Р. М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика. Монографія. – Дніпропетровськ: ІМА-прес. – 2009. – 367 с.*

References:

1. *Amyrova L. A. Razvitye professional'noy moybl'nosti pedahoha v prostranstve ego lychnostnoy samorealyzatsyy / L. A. Amyrova. – Ufa: Vostochnyy unyversytet, 2006.– 460s.*
2. *Yhoshev B. M. Orhanyzatsyonno-pedahohycheskaya sistema podhotovky professional'no moybl'nykh spetsyalystov v pedaho-hycheskom unyversytete / B. M. Yhoshev. – M.: VLADOS, 2008.– 201s.*
3. *Knyazyan M. O. Samostiyno-doslidnyts'ka diyal'nist' maybutnikh uchyteliv inozemnykh mov: monohrafiya / Marianna Oleksiyivna Knyazyan.– Izmayil: Smil, 2006.– 242s.*
4. *Mehem Ye. I. Refleksiya v osobystisno oriyentovaniy proektno-tekhnolohichniy pidhotovtsi – sposib samorehulyatsiyi studentiv / Ye. I. Mehem // Visnyk Hlukhivs'koho derzhavnoho ped.univ.-tu. Seriya: pedahohichni nauky.– Vyp.8.– Hlukhiv: HDPU.– 2006.– S. 34–38 (276s.).*

5. *Zelenko N. Portfolyo budushcheho pedahoha / N. V. Zelenko, A. H. Mohylevskaya // Standarty y monytorynh v obrazovanyy. – 2009. – № 1. – S. 61 – 63.*
6. *Prima R. M. Formuvannya profesiyanoi mobil'nosti maybutn'oho vchytelya pochatkovykh klasiv: teoriya i praktyka. Monohrafiya. – Dnipropetrovs'k: IMA-pres. – 2009. – 367 s.*